

*Даніелян С. А.,**кандидат юридичних наук,**докторант кафедри фінансового права**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ДО ПИТАННЯ ЗМІСТОВНОГО НАПОВНЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРИНЦИПИ ПРАВА»

Анотація. Стаття присвячена дослідженню питання змістовного наповнення терміну «принципи права». Автором було детально розглянуто правові принципи-ідеї та норми-принципи права. Було зазначено, що з точки зору природного права принципи мають основоположне значення для впорядкування суспільних відносин, а з точки зору юридичного позитивізму принципи права мають таку ж саму юридичну силу як і звичайні норми. Автор резюмує, що юридичний позитивізм не визнає примату норм-принципів права над звичайними нормами в силу того, що принципи права характеризуються змістовною основоположністю. У випадках, коли суд ставить за мету забезпечити доктриналізацію власних правових позицій, відбувається посилання на принципи права та на дослідження їх змістовного аналізу. Автор зазначає, що у цій низці досліджених ним рішень Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, що стосуються справ пов'язаних із вирішенням податкових спорів, містяться посилання не тільки принципи податкового законодавства, але й на загальні принципи права. Зокрема це такі загальні принципи права як принцип верховенства права, принцип правової визначеності, принцип законності, принцип недискримінації. Було проаналізовано етимологічне походження поняття «принципи», розглянуто його полісемічне значення та сформульовано низку підходів до його змістовного розуміння. Загальне поняття принципів було ґрунтовно проаналізовано з точки зору двох вимірів, зокрема принципи як ідеї, які існують незалежно від суб'єктивного ставлення окремо взятих індивідів та принципи як суб'єктивні враження та імперативи окремо взятої людини. Автор, посилаючись на наукові здобутки вчених, розглянув змістовне наповнення терміносполуки «принципи права». Принципи права, як і будь-яке явище суспільної дійсності має конкретну вихідну точку – точка відліку з якої починається існування самого принципу права. Автор наголошує, що у правовій науці було сформовано два наукові підходи до формування дефініції поняття «принципи права», а саме позитивістський підхід та природноправовий підхід. Було зазначено висхідний та низхідний алгоритми формування принципів права. Принципи права являють собою універсальні регулятори суспільних відносин, які наділені підвищеною мірою імперативності. Основу функціонального призначення принципів права автором було підрозділено на дві складові: систематизація нормативних положень (статична функція) та систематизація конкретних правовідносин (динамічна функція).

Ключові слова: принципи, загальні принципи права, принципи податкового законодавства, роль принципів права.

На сьогоднішній день важко уявити регламентовані правом суспільні відносини, які б не впорядковувалися за посередниц-

твом принципів права. Вихідні положення права відіграють систематизуючу та структуруючу роль нормативній регламентації суспільних відносин. Без принципів права неможливо уявити процедурну діяльність як таку, адже саме відповідні основоположні правові засади визначають основні акценти у процедурному регулюванні суспільних відносин, часто встановлюючи своєрідні «запобіжники» обійти які суб'єкти правозастосування не мають права. Відповідно самі принципи права у процедурному регулюванні можуть, фактично, відігравати дві ролі:

– по-перше, встановлювати основні правові ідеї, які характеризуються підвищеною мірою імперативності та визначають головні напрямки (вектор) нормативної регламентації правовідносин;

– по-друге, в рамках принципів права можуть отримувати свою формалізацію конкретні правила поведінки, які прямо повинні застосовуватися суб'єктами правозастосування.

У рамках вищезазначених тверджень принципи права були розглянуті крізь призму двох площин:

- 1) правові принципи-ідеї;
- 2) норми-принципи права.

У першому випадку мова йде про принципи права, як про концентрований вираз правових ідей, які встановлюють світоглядні орієнтири для нормотворчості та правозастосування. За великою мірою принципи як ідеї є декларативними положеннями, які в силу усталеності їх змісту та основоположності значення підлягають застосуванню з боку всіх учасників суспільних відносин. Що ж стосується норм-принципів права, то вони визначають конкретні, чіткі та однозначні правила для цілей правозастосовної практики. Мова йде про те, що принципи права, які отримують свою пряму формалізацію в нормативних приписах є правилами поведінки, які однак не можуть бути поставлені в один ряд із іншими, звичайними нормативними приписами. Тобто, норми-принципи права характеризуються підвищеною мірою імперативності та превалюють за своїм праворегламентаційним значенням над звичайними нормами права. У той же самий час, такого роду позиція не може бути визнана однозначною. Це не в останню чергу обумовлюється різними підходами до праворозуміння.

З точки зору природного права принципи мають основоположне значення для впорядкування суспільних відносин. Вони (принципи права) з точки зору юснатуралізму безумовно розглядаються як такі, що мають вищу юридичну силу аніж інші (звичайні) нормативні приписи. Такий висновок впливає із змістовної значимості принципів права та основоположності зафіксованих у них правил поведінки. Принципи права на те і є вихідними положеннями, щоб підпорядковувати своєму регламентаційному впливу звичайні норми права. З природно-пра-

вової точки зору принципи права підпорядковують своєму регламентаційному впливу всі інші нормативні приписи, звичайні нормативні приписи приймаються на основі принципів права, у випадку суперечності між принципами права та звичайними нормами пріоритет повинен надаватися принципам права тощо. Все це дозволяє говорити про спеціально-обумовлений примат принципів права над іншими нормами. Однак, чи так це насправді та чи є альтернативні погляди з цього питання?

Прямопротилежним є формально-юридичний підхід, який ґрунтується на позитивістських підходах. З точки зору юридичного позитивізму принципи права мають таку ж саму юридичну силу як і звичайні норми. У найбільш гіперболізованому вигляді такого роду нівелювання значення принципів права відбувається в доктрині жорсткого позитивізму, який в основу всього ставить, прямі ієрархічні зв'язки у системі джерел права. Юридичний позитивізм – це не про ідеї в праві, не про дух права, а про чіткі нормативно-встановлені правила поведінки, застосування яких підпорядковується формалізованим ієрархічним зв'язкам. З позитивістських позицій норма-принцип може мати превалююче значення над іншими нормами відповідного нормативно-правового акту або ж загалом над нормами відповідної галузі права виключно у двох випадках:

– по-перше, якщо нормативними приписами такого нормативно-правового акту закріплено правило превалювання норм-принципу над звичайними нормами права.

– по-друге, якщо нормативний акт вищого порядку (наприклад, Конституція України) встановлює правило про примат норм-принципів права над звичайними нормами.

У першому випадку мова йде про встановлення колізійного правила, яким повинні регламентуватися конкретні суспільні відносини. Відповідне колізійне правило вирішуватиме будь-яку суперечність між нормою-принципом та звичайною нормою на користь правила поведінки, що закріплено саме в нормі-принципі. Тобто за посередництвом чітко визначених правил поведінки, які формалізуються в тому самому нормативно-правовому акті, де і закріплені такі норми-принципи, визначатиметься примат останніх перед іншими нормами цього ж нормативно-правового акту або ж цілої галузі права.

У той же самий час найбільш послідовним вбачається другий варіант, а саме коли превалююче значення нормативно-правовим актом вищої юридичної сили. Наочно проілюструвати це можна наступним прикладом: якщо норми-принципи закріплені на рівні закону, то положеннями конституції повинно визначатися превалююче значення норм-принципів, що закріплені на законодавчому рівні.

Таким чином, ми повинні резюмувати, що юридичний позитивізм не визнає примату норм-принципів права над звичайними нормами, просто в силу того, що принципи права характеризуються змістовною основоположністю. Юридичний позитивізм вимагає більш серйозних підстав для встановлення специфічних ієрархічних зв'язків, якими можуть виступати виключно колізійні норми, які також закріплені на звичайному законодавчому рівні, або ж навіть на конституційному рівні.

Чи можна однозначно сказати, що в Україні превалює позитивістський підхід у ставленні до принципів права? Відповідь цілком зрозуміла – ні. Однак, ми і не можемо говорити про те, що в національній правозастосовній практиці превалює природно-правовий підхід. Це обумовлюється тим, що національні

суди не завжди безапеляційно надають перевагу при вирішенні спорів принципам права, навіть якщо такі принципи права мають нормативну форму їх закріплення. При цьому непоодинокими є випадки коли, все ж таки, у правозастосовній практиці, зокрема Верховним Судом визнається системоутворююче значення принципів права та акцентується увага на їх основоположності для конкретної сфери правового регулювання. У той же самий час, непоодинокими є випадки коли в правозастосовних актах, зокрема в рішеннях Верховного Суду, акцентується увага на основоположності принципів права, однак з текстуального аналізу самого акта випливає, що це радше декларативний акцент, а сам спір, фактично, вирішений на основі звичайних норм права. Тобто, мова йде про те, що часто має місце ситуація, коли посилання на принципи права та їх змістовний аналіз відбувається тоді, коли суд ставить за мету забезпечити доктриналізацію власних правових позицій. На наше переконання навіть такого роду деклараційне застосування принципів права є позитивним так як наочним чином демонструє правозастосовний потенціал відповідних вихідних положень права.

Тут потрібно зауважити, що не є виключенням і сфера податкових відносин та юрисдикційні процедури, які пов'язані з ними. У цілій низці рішень Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, що стосуються справ пов'язаних із вирішенням податкових спорів, містяться посилання не тільки на принципи податкового законодавства, але й на загальні принципи права. Так, зокрема, мова йде про такі загальні принципи права як принцип верховенства права, принцип правової визначеності, принцип законності, принцип недискримінації тощо.

У той же самий час застосування таких загальних принципів права зводиться до їх декларативного закріплення та формулювання теоретичних конструкцій на їх основі. Однак, застосування загальних принципів права у податковому правозастосованні можна назвати яскравим прикладом утвердження непересічної ролі вихідних положень права навіть у такій підвищено формалізованій сфері як оподаткування. І це у свою чергу вказує на прогресивність підходів, що застосовуються національними судами при вирішенні податкових спорів.

Важливу роль загальні принципи права відіграють і у реалізації процедур податкового контролю. Проте, перед аналізом правореалізаційного значення таких загальних принципів права в аспекті процедур податкового контролю потрібно визначитися із вихідними поняттями. Відповідно слід системно проаналізувати такі поняття як «принципи права» загалом та «загальні принципи права» зокрема.

Саме поняття «принципи» етимологічно походить від латинського «*principium*» під яким потрібно розуміти основу, початок чогось [1, с. 40]. Саме ж слово «принцип» має полісемічне значення, що дозволяє говорити про низку підходів до його змістовного розуміння, а саме:

– принципи є вихідними ідеями, основоположними засадами, які можуть бути охарактеризовані як такі, що є значущими, універсальними, в підвищеній мірі імперативними, а також такими, що віддзеркалюють основні сутнісні риси вчень, теорії, науки, державної та політичної організації тощо;

– принципи являють собою основні внутрішні устої та переконання окремо взятого індивіда, за посередництвом яких відбувається детермінація такої особою дійсності, визнається ставлення до певної діяльності чи ідей [2, с. 110-111].

З вищезначеного вбачається, що загальне поняття принципів розглядається автором з точки зору двох вимірів:

- 1) принципи як ідеї, які існують незалежно від суб'єктивного ставлення окремо взятих індивідів;
- 2) принципи як суб'єктивні враження та імперативи окремо взятої людини.

У першому випадку поняття «принципи» розглядається як категорія універсального характеру, яка отримує своє поширення на значне коло наперед не визначених осіб. Ці другому випадку, поняття «принципи» розглядається крізь призму їх суб'єктивно-детермінованої природи, а саме, як суб'єктивні переживання окремих осіб з приводу оцінки тих чи інших аспектів суспільного життя, основи їх ставлення до навколишньої дійсності, система-координат в рамках якої живуть ці особи. З певною мірою умовності можна говорити, що в даному випадку мова йде про два виміри розуміння принципів:

- 1) об'єктивний (принципи-ідеї);
- 2) суб'єктивний (принципи-переконання).

Таким чином, ми повинні резюмувати, що саме поняття «принципів» не є новим та має давню історію свого становлення (ще з часів Стародавнього Риму). При цьому, в наш час, відповідний термін залишається багатозначним, адже існують різні підходи до його змістовного трактування.

У подальшому розглянемо змістове наповнення власне терміносполуки «принципи права». Так, А. М. Колодій визначає, що принципи права – це основні ідеї, які мають своїм завданням створити умови для формування органічних зв'язків у структурі та системі права, нормативних приписів та відносин, які ними регламентуються, єдність таких нормативних приписів в рамках самої системи права. Автор відмічає, що принципи права в концентрованому виразі визначають основи відображення політичних, економічних та моральних відносин. А. М. Колодій зазначає, що роль принципів права зводиться до наступного:

- являють собою своєрідні критерії для оцінки належності дій суб'єктів суспільних відносин;
- виступають інструментом формування правової культури та мислення учасників суспільних відносин;
- фундують структуру та правову систему [3, с. 28-40].

У даному випадку науковцем було сформульоване комплексне визначення досліджуваного поняття. Це дозволило забезпечити системне відображення всіх іманентних рис принципів права. При цьому автор наводить елементи функціонального призначення принципів права.

Досить змістове визначення принципів права було запропоновано О. В. Зайчуком. Так, О. В. Зайчук відмічає, що під принципами права потрібно розуміти визначальні ідеї, вихідні положення, імперативні установлення, які формують організаційний та моральний базис для появи, розвитку та забезпечення функціонування права [4, с. 23]. Тобто, ключовий акцент робиться на тому, що принципи права є вихідними положеннями на основі яких і фундується правова система загалом чи окрема галузь або ж інститут права.

Існує також підхід, у відповідності з яким, детермінація принципів права здійснюється в залежності від підходу до праворозуміння, який був закладений в його основу. Так, у правовій науці було сформовано два наукові підходи до формування дефініції такого поняття як «принципи права»:

- 1) позитивістський підхід до визначення принципів права;
- 2) природноправовий підхід до визначення принципів права.

У відповідності до концепції юридичного позитивізму, яка ґрунтується на формалістичній логіці, принципи права – це вихідні положення або ж ідеї, що мають своїм призначенням забезпечити нормативну регламентацію певного виду суспільної активності та, які були закріплені в рамках положень діючого законодавства. З точки зору юридичного позитивізму принципи права можуть регулювати суспільні відносини тільки у тому випадку, якщо вони є нормативно закріплені, а причиною такого нормативного закріплення стала необхідність формалізації певних об'єктивних суспільних реалій та закономірностей. Приблизниками позитивістського підходу до визначення принципів права можна назвати наступних вчених правників: Л. С. Явич [5, с. 32], А. М. Васильєв [6, с. 236], В. М. Ронжин [7, с. 34].

Інший підхід до визначення принципів права є природно-правовим. З точки зору природного права принципи права – це вихідні ідеї керівного характеру, які встановлюють порядок регламентації суспільних відносин, виходячи із об'єктивних реалій суспільного розвитку на конкретному етапі історичного розвитку. Дефініцію поняття «принципи права» крізь призму природно-правової концепції праворозуміння було сформовано такими вченими правниками як О. Ф. Скакун [8, с. 221], П. М. Рабінович [9, с. 93], Ю. А. Ведерніков, В. С. Грекул [10, с. 40], К. Є. Ліванцев, В. А. Козлов [11, с. 212].

У той же самий час, незалежно від підходів до праворозуміння, або ж специфіки конструювання дефініції незмінним залишається одна річ – коли мова йде про принципи права, то в першу чергу акцент ставиться на їх основоположності. Фактично, така основоположність отримує свій безпосередній вияв систематизації за посередництвом принципів права усього нормативного масиву, або ж приписів окремих галузей чи інститутів права. Тут важливо зазначити також той аспект, що у випадку із загальними принципами права, систематизаційного впливу зазнає уся система права.

А. М. Васильєв відмічає, що зміст терміносполуки «принципи права» має суттєво ширший характер, ніж його нормативно-формалізаційний вираз. Так, науковець відмічає, що принципи права можуть розглядатися у декількох площинах:

- принципи права викристалізують уявлення про сферу правосвідомості;
- принципи права, є нормативними приписами, що закріплюються у рамках джерел права;
- принципи права, перманентно правореалізуються у конкретній сфері суспільних відносин [12, с. 14].

Принципи права, як і будь-яке явище суспільної дійсності має конкретну вихідну точку – точка відліку з якої починається існування самого принципу права. При цьому в аспекті принципів права тут не можна сказати однозначно, що є первинним – суспільні відносини, на основі яких починають формуватися принципи права, чи принципи права, які виступають каталізатором для розвитку нового виду суспільних відносин. З цього приводу О. В. Зайчук зазначає, що принципи права можуть оформлюватися за посередництвом двох алгоритмів:

- 1) спочатку суспільні відносини, а потім принципи права;
- 2) спочатку принципи права, а потім на їх основі починають розвиватися суспільні відносини.

У першому випадку мова йде про ситуацію коли на основі реальних суспільних відносин починають оформлюватися принципові закономірності їх функціонування, які отриму-

ють свій безпосередній вираз у їх нормативному закріпленні. Що ж стосується другого випадку, то тут мова йде про те, що законодавець, фактично, привносить певну новацію у вигляді принципу, яка потім отримує свою реалізацію в конкретних суспільних відносинах [13, с. 23].

Фактично, мова йде про висхідний та низхідний алгоритми формування принципів права. Так, при висхідному алгоритмі, спочатку об'єктивно виникають суспільні відносини, які в подальшому викристалізують окремі принципи права, які законодавець вбачає за доцільне формулювати в рамках нормативних джерел права. Прямопротилежна ситуація із низхідним алгоритмом. При низхідному алгоритмі спочатку нормотворець закріплює вихідне положення права (принцип права), який після такого нормативного закріплення починає регулювати суспільні відносини.

Узагальнюючи формулювання, які зазначені у відповідних дефініціях «принципи права» можна прийти до висновку, що принципи права можуть бути описані за посередництвом наступних змістовних характеристик:

1) імперативні положення – принципи права характеризуються підвищеною мірою обов'язковості в аспекті їх дотримання;

2) вихідні положення – принципи права мають первинний характер, адже на основі принципів права в подальшому формуються інші нормативні положення;

3) основоположні ідеї – принципи права є правилами-ідеями, які незважаючи на лаконічний характер формулювання містять широке змістове наповнення, тлумачення якого власне і відбувається у правозастосовній практиці.

4) лаконічно сформульовані положення – за загальним правилом принципи права не характеризуються розлогими, широкими нормативними формулюваннями, що однак не применшує їх правореалізаційного значення.

Таким чином, ми можемо резюмувати, що принципи права являють собою універсальні регулятори суспільних відносин, які наділені підвищеною мірою імперативності. Основу функціонального призначення принципів права можна підрозділити на дві складові:

а) систематизація нормативних положень (статична функція);

б) систематизація конкретних правовідносин (динамічна функція).

Як вірно зазначає М. І. Козюбра відсутність системного методологічного опрацювання проблематики пов'язаної з принципами права призводить до їх не зовсім послідовної реалізації у практичній площині, адже юристи-практики часто посилаються на принципи права, однак ніхто не ризикує розглядати відповідні принципи як самостійне джерело права [14, с. 143]. Мова йде про те, що допоки не буде здійснено системний аналіз принципів права крізь призму теоретичної площини не можливо створити ефективні механізми їх належного правозастосування.

Після з'ясування змісту загального поняття «принципи права» вбачається за необхідне визначити коло загальних принципів права. На сьогоднішній день склалося декілька підходів до визначення поняття «загальні принципи права».

М. І. Козюбра говорить, що під загальними принципами права потрібно розуміти вихідні основи, які можуть отримувати, а можуть і не отримувати своєї безпосередньої фіксації в рамках нормативного правових актів. При цьому науковець наголошує на тому, що принцип права є не просто ідеями тео-

ретичного характеру, які існують у правосвідомості окремо взятих індивідів [15, с. 6-7].

С. П. Погребняк зазначає, що загальні принципи права забезпечують основу для застосування та тлумачення нормативних приписів, визначають порядок нормотворчості та й взагалі виступають фундаментом формування права [16, с. 21]. А. М. Колодій вказує на те, що загальні принципи права – це вихідні положення, що є спільними для усього права в його загальнолюдському та міжнародному розумінні, відображають єдність підходів до праворозуміння в рамках конкретного типу правової сім'ї та є універсальними для всіх галузей права [17, с. 229].

Цікавим та лаконічним є підхід М. Г. Братасюк як відмічає, що загальні принципи права є цінностями загальнолюдського масштабу, а відповідно виступають уособленням юридичних ідеалів [18, с. 64]. Змістовною специфікою вирізняється визначення, що було запропоноване С. М. Задорожною, яка зазначає, що принципи права являють собою логічно-обумовлені правила, спільні юридичні поняття, техніко-юридичні принципи, які отримують своє застосування в рамках діяльності із застосування та/або тлумачення норм національного та міжнародного права [19, с. 50].

Література:

1. Старчук О. В. Щодо поняття принципів права. *Часопис* Київського університету права. 2012/2. С. 40-43. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/40.pdf.
2. Волошин Ю. О. Принцип / Ю. О. Волошин // *Юридична енциклопедія*: В 6 т. / [за ред. Ю. С. Шемшученко (голова ред. кол.) та ін.] – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998 – 2004. Т. 5. 2003. С. 110-111.
3. Колодій А. М. Принципи права України / А. М. Колодій. – К.: Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
4. Зайчук О. В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держави і права. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63854/04-Zaychuk.pdf?sequence=1>.
5. Явич Л. С. О принципе научности в работе советского государственного аппарата. *Правоведение*. 1967. № 2.
6. Теория государства и права: учеб. для вузов / А. М. Айзенберг, А. М. Васильев, Г. С. Котляревский и др.; под ред. А. М. Васильева. 2-е изд. испр. и доп. Москва: Юрид. лит., 1983. 415 с.
7. Ронжин В. Н. О понятии и системе принципов социалистического права. *Вестник МГУ. Серия 11. Право*. 1977. № 2. С. 32-36.
8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник: пер. з рос. О. Ф. Скакун. Харків: Консул, 2009. 221 с.
9. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права і держави: навч. посіб. 3-тє вид., зі змін. і допов. Київ: ІСДО, 1995. 170 с.
10. Ведерников Ю. А., Грекул В. С. Теорія держави і права: навчальний посібник. 4-тє вид., допов. і перероб. Київ: Центр навч. літ., 2005. 340 с.
11. Теория государства и права: учеб. для вузов / В. А. Козлов, К. Е. Ливанцев, Ю. А. Денисов и др.; отв. ред. А. И. Королев, Л. С. Явич. Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1982. 467 с.
12. Васильев А. М. О правовых идеях-принципах / А. М. Васильев // *Советское государство и право*. 1975. № 3. С. 11-18.
13. Зайчук О. В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держави і права. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63854/04-Zaychuk.pdf?sequence=1>.
14. Козюбра М. І. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Право України* № 11. 2017. С. 142-164. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13162/Kozyubra_Pryntsyppu_prava_metodolohichni.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

15. Козюбра М. І. Тенденції розвитку джерел права України в контексті європейських правоінтеграційних процесів. *Наукові записки*. Том 26, *Юридичні науки*. К.: КМ Академія, 2004. С. 3-9.
16. Погребняк С. П. Загальні принципи права як джерело права. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1 (64). С. 14-25.
17. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання): дис... д-ра юрид. наук: 12.00.01. К., 1999. 391 с.
18. Братасюк М. Г. Стівідношення загальних принципів та норм права в основних типах праворозуміння. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 1 (11). С. 60-71.
19. Задорожна С. М. Природно-правовий характер принципів міжнародного права. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Випуск 660. Правознавство. С. 49-56.

Danielyan S. To the question of the content of the concept of «principles of law»

Summary. The article is devoted to the study of the content of the term «principles of law». The author considered in detail the legal principles-ideas and norms-principles of law. It was noted that from the point of view of natural law, the principles are fundamental to the regulation of social relations, and from the point of view of legal positivism, the principles of law have the same legal force as ordinary norms. The author summarizes that legal positivism does not recognize the primacy of the norms-principles of law over ordinary norms due to the fact that the principles of law are characterized by substantive fundamentality. In cases where the court aims to ensure the doctrinalization of their own legal positions, there is a reference to the principles of law and the study of their substantive analysis. The author notes that a number of his decisions of the Administrative Court

of Cassation in the Supreme Court concerning cases related to the resolution of tax disputes contain references not only to the principles of tax law, but also to general principles of law. In particular, these are such general principles of law as the principle of the rule of law, the principle of legal certainty, the principle of legality, the principle of non-discrimination. The etymological origin of the concept of «principles» was analyzed, its polysemic meaning was considered and a number of approaches to its meaningful understanding were formulated. The general notion of principles has been thoroughly analyzed in terms of two dimensions, in particular principles as ideas that exist independently of the subjective attitude of individuals and principles as subjective impressions and imperatives of the individual. The author, referring to the scientific achievements of scientists, considered the content of the term «principles of law». Principles of law, like any phenomenon of social reality has a specific starting point – the starting point from which begins the existence of the very principle of law. The author emphasizes that in legal science two scientific approaches to the formation of the definition of «principles of law» have been formed, namely the positivist approach and the natural law approach. The ascending and descending algorithms of formation of principles of law were noted. Principles of law are universal regulators of social relations, which are endowed with a high degree of imperative. The basis of the functional purpose of the principles of law by the author was divided into two components: systematization of regulations (static function) and systematization of specific legal relations (dynamic function).

Key words: principles, general principles of law, principles of tax law, the role of principles of law.